

ตัวชี้วัด การติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา (adverse drug reaction: ADR)

อาการไม่พึงประสงค์จากยา (adverse drug reaction: ADR) คือ เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาของผู้ป่วย ซึ่งครอบคลุมถึงอาการข้างเคียงจากยา (side effect) และ การแพ้ยา (drug allergy) ซึ่งเภสัชกรมีส่วนสำคัญในการประเมินและติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา โดยกำหนดแนวทางปฏิบัติการประเมินแพ้ยาให้เป็นแนวทางเดียวกันตามหลักวิชาการเพื่อป้องกันการเกิดแพ้ยาซ้ำทั้งในและนอกระบบโรงพยาบาลกุ่มภวาปี

ตัวชี้วัดหลัก/เป้าหมาย :

- อุบัติการณ์แพ้ยาซ้ำเนื่องจากความคลาดเคลื่อนในระบบโรงพยาบาล ผลลัพธ์ เป้าหมาย = 0

ตัวชี้วัดรองเพื่อเก็บข้อมูลพัฒนาระบบ ได้แก่ :

- อุบัติการณ์แพ้ยาซ้ำ (ยกเว้นจากความคลาดเคลื่อนในระบบโรงพยาบาล) ได้แก่ จากที่ไม่มีสาเหตุจากระบบในโรงพยาบาล, จากระบบส่งต่อข้อมูลระหว่างโรงพยาบาลและจากการพิจารณาใช้โดยมีการเฝ้าระวัง
- อุบัติการณ์แพ้ยาโครงสร้าง/กลุ่มเดียวกัน ได้แก่ เนื่องจากความคลาดเคลื่อนในระบบ รพ., ที่ไม่มีสาเหตุจากระบบในโรงพยาบาล, จากระบบส่งต่อข้อมูลระหว่าง รพ., จากการพิจารณาใช้โดยมีการเฝ้าระวัง
- อุบัติการณ์ไม่พึงประสงค์จากยาที่น่าจะป้องกันได้ ระดับ E ขึ้นไป
- อุบัติการณ์เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จากยา หรือความคลาดเคลื่อนทางยาจำนวนรายงาน preventable ADE ระดับ E ขึ้นไป
- อุบัติการณ์การสั่งใช้ยาที่แพ้ซ้ำที่สามารถดักจับได้ (ครึ่ง)

เภสัชกร มีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) พบผู้ป่วยเพื่อสัมภาษณ์ประวัติการใช้ยาและประเมินความสัมพันธ์ของยากับอาการไม่พึงประสงค์ โดยใช้แบบประเมินตาม Naranjo's algorithm

❖ กรณีผู้ป่วยนอก OPD

- ADR type A ชักประวัติแพ้ยา ถ้ามาด้วยอาการ เช่น บวม จาก Amlolol ใจ จาก Enalapril แล้ว แพทย์ระบุ off ยา ณวันที่ ชักประวัติ อย่ายิ่งออกบัตรแพ้ยา ให้ติดตามอาการผู้ป่วย หลังหยุดยาก่อนแล้วนัดครั้งต่อไปค่อยออกบัตรแพ้ยา แต่ในวันนั้นต้องออกไปติดตามสงสัยแพ้ยา (บัตรสีม่วง) ให้ผู้ป่วยด้วย และเขียนใบติดตามการแพ้ยา (ใบสีชมพู)เป็นข้อมูลการติดตามผู้ป่วยต่อไป พร้อมทั้งลงข้อมูลการติดตามการแพ้ยา ในระบบแพ้ยา โดยระบุ ข้อความว่า มีการติดตามผู้ป่วยสงสัยแพ้ยา..... เมื่อผู้ป่วยมาตามนัดก็ค่อยพิจารณาออกบัตรแพ้ยาและลงข้อมูลแพ้ยาได้เลยค่ะ

- ADR type B ถ้ามาด้วยอาการ ผื่นแพ้ยา ให้เขียนใบ ADR 1 พร้อมลงรายละเอียดที่ต้องระบุ * ที่มาของยาที่แพ้ (ร้านยา คลินิก โรงพยาบาล) อาการแพ้ การรักษาผื่นคัน แต่ถ้ามาด้วย ให้ประวัติ คำบอกเล่า หรือ ข้อมูลจากบัตรแพ้ยา สามารถซักประวัติแล้ว ประเมินแพ้ยา ได้เลยคะ กรณีแพทย์ สั่งใช้ยาที่เคยมีประวัติแพ้ หรือยาที่มีโครงสร้างเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน ให้ออกไปติดตามสงสัยแพ้ยา (บัตรสีม่วง) ให้ผู้ป่วยด้วย และเขียนใบติดตาม การแพ้ยา (ใบสีชมพู) เป็นข้อมูลการติดตามผู้ป่วย ยกเว้น กรณีที่มีการรีวิวประวัติการใช้ยา ผู้ป่วยว่าเคยใช้ได้

❖ กรณีผู้ป่วยนอก IPD

- ADR type A ที่พบบ่อย 1. Metformin-associated lactic acidosis (MALA) ซึ่งมีแนวทางในการ ป้องกันการเกิด คือ การห้ามสั่งใช้ยา metformin ในคนไข้ที่มีค่าการทำงานของไตหรือ eGFR < 30 ml/min และในกรณีที่ผู้ป่วยในมาด้วยอาการกำเริบของโรคตับ หัวใจวาย หรือภาวะติดเชื้อ ให้พิจารณาหยุดการใช้ยา ไปก่อน จนกว่าอาการดังกล่าวจะทุเลาขึ้นค่อยพิจารณาการใช้ยาต่อ สิ่งที่จะพัฒนาต่อไป คือการเฝ้าระวังและ ติดตาม ในกลุ่มคนไข้ที่ใช้ยา Metformin ที่มีการใช้ยากลุ่ม NSIADs ร่วมกันติดต่อการเป็นระยะเวลาเกิน 1 สัปดาห์ นานๆ

2. Tenofovir associated Fanconi syndrome เป็นภาวะที่มีค่าการทำงานของไตลดลง ร่วมกับ โปรตีน และน้ำตาลรั่วในปัสสาวะ และมีค่าฟอสเฟสในเลือดต่ำ หรือ อื่นๆที่รุนแรงระดับ E ขึ้นไป เช่น Hepatitis จาก ยา ให้ลงข้อมูลใน ADR 1 พร้อมระบุ Time line การใช้ยา และการรักษาและการจัดการ

- ADR type B ถ้ามาด้วยอาการ ผื่นแพ้ยา ให้เขียนใบ ADR 1 พร้อมลงรายละเอียดที่ต้องระบุ * ที่มา ของยาที่แพ้ (ร้านยา คลินิก โรงพยาบาล) อาการแพ้ การรักษาผื่นคันแต่ถ้ามาด้วย ให้ประวัติ คำ บอกล่า หรือ ข้อมูลจากบัตรแพ้ยา สามารถซักประวัติแล้วประเมินแพ้ยา ได้เลยคะ กรณีแพทย์ สั่งใช้ ยาที่เคยมีประวัติแพ้ หรือยาที่มีโครงสร้างเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน ให้ observe การเกิดผื่นถ้าหากมี ผื่นเกิดขึ้นให้เขียน ADR 1 รายงาน เภสัชกรที่รับผิดชอบ ADR ค่ะ

2) บันทึกข้อมูลใน “แบบบันทึกประวัติการแพ้ยา/ADR4” กรณีแพ้ยากลุ่ม NSIADs หรือ penicillins ให้ระบุเพิ่มเติมว่าสามารถเลือกใช้ตัวไหนได้บ้างหรือหลีกเลี่ยงการใช้ในกลุ่ม และเย็บติดกับ OPD Card และ ติดสติ๊กเกอร์แพ้ยา สีชมพูไว้หน้า OPD Card

3) บันทึกข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของโรงพยาบาล เพื่อป้องกันการส่งใช้ยาที่มีประวัติแพ้ยา/ADR ซ้ำ โดยเชื่อมโยงการเตือนยาในกลุ่ม/โครงสร้างคล้ายกันด้วยในกรณีผู้ป่วยมีความเสี่ยงต่อ Drug Cross Reaction

ยกตัวอย่างการลงประวัติแพ้ยา ADR type A

บันทึกข้อมูลการแพ้ยา

บันทึกการแพ้ยา

HN 000319838 ชื่อ

ข้อมูลยาที่แพ้

วันที่มีรายงาน 03/02/2023 วันที่ 03/02/2023 แหล่งข้อมูล มาโรงพยาบาล

ยาที่แพ้ (ชื่อสามัญ) DICLOFENAC Naranjo result

อาการที่แพ้ สั่นตามตัว(บวกล้ำ) แผนทดสอบ Naranjo's algorithm

ความร้ายแรง ไม่ร้ายแรง การเตือน แพีย Preventability Preventable

สาเหตุทางเกิด Cardiovascular disorder แผนทดสอบ Preventability

ระดับความสัมพันธ์ Possible ห้ามสั่งใช้กับผู้ป่วย ไม่ต้องเตือนทางแพ้

ผลที่สังเกตเห็นภายหลัง หายเป็นปกติ

ประเภทผู้ป่วย OPD หนีผู้ป่วย

แผนก ผู้รายงาน นางพรพรหม ศรีวงศา

ห้อง ประเภทรายงาน

หมายเหตุ แจ้งแพ้ยาจากคลินิคแพทย์ ที่ อ. วังสามหมอ

Consult dialog

Symptom 43

รหัสมาตรฐานของยา 24 หลัก ที่แพ้

ค้นหา

ลบรายการ พิมพ์บัตรแพ้ยา Audit ADR บันทึกรายการ ปิด

ยกตัวอย่างการลงประวัติแพ้ยา ADR type B

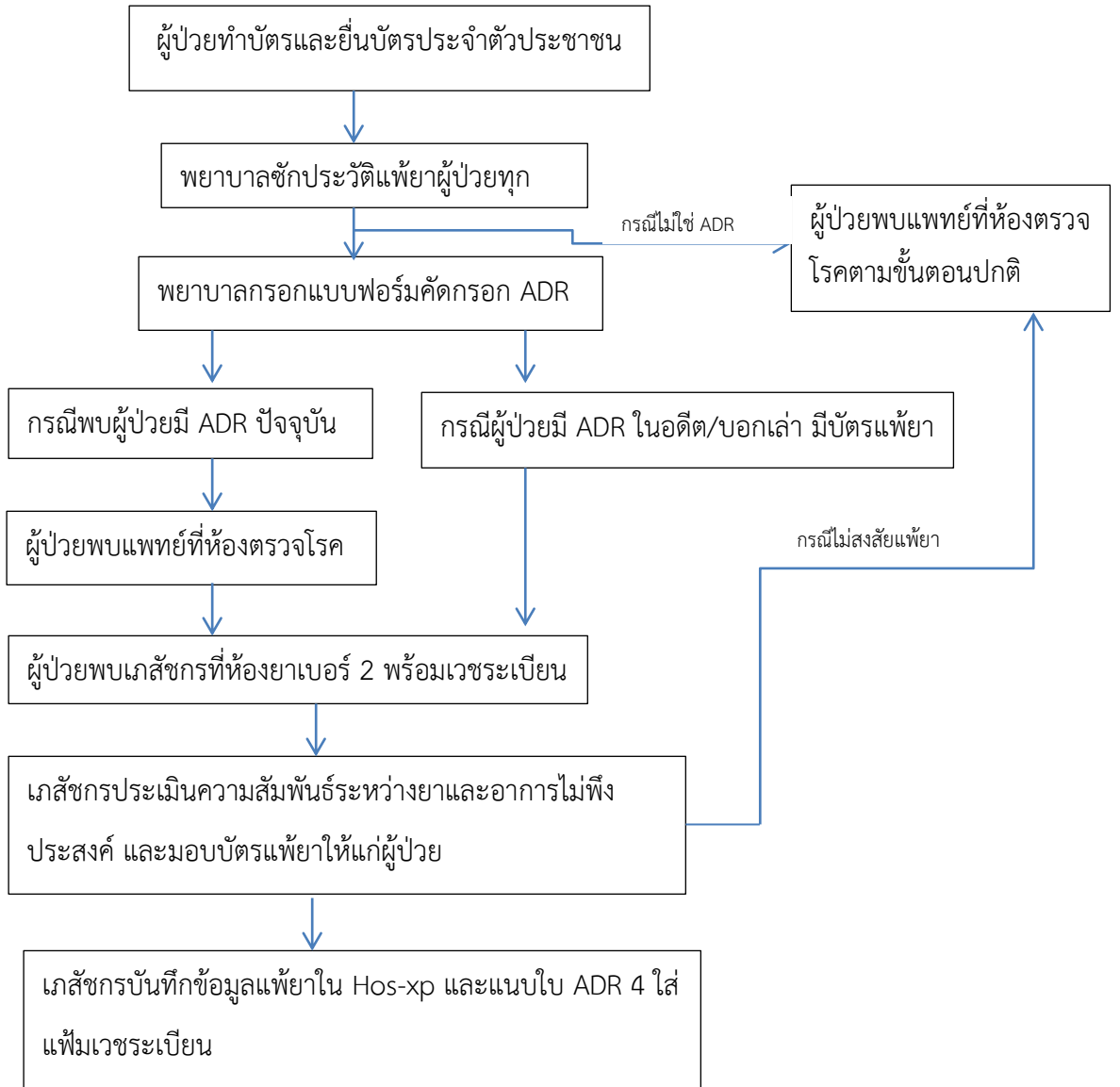
- หากมีการสั่งใช้ยาที่ระบุหรือในกลุ่มเดียวกัน โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะขึ้นเตือนอัตโนมัติ โดยมีรายละเอียด ชื่อยา กลุ่มยา อาการที่เกิด ผลการประเมิน และผู้ลงข้อมูล จะทำการเชื่อมโยงการเตือนยาในกลุ่ม/โครงสร้างคล้ายกันด้วยในกรณีผู้ป่วยมีความเสี่ยงต่อ Drug Cross Reaction

4) เขียนบัตรแพ้ยา อธิบายและส่งมอบให้ผู้ป่วย โดยมีแนวทางปฏิบัติต่อไปนี้

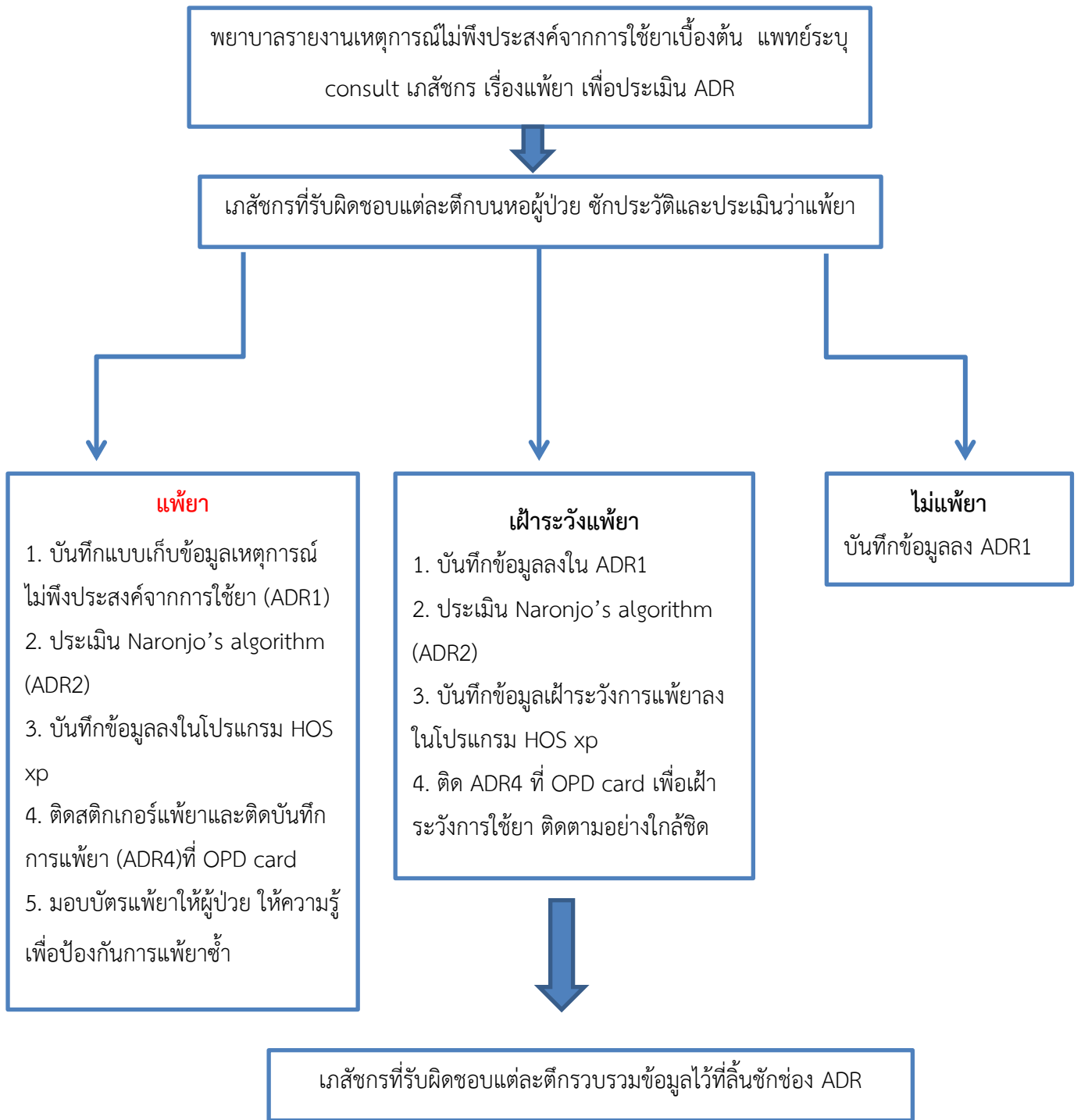
1. ระบุชื่อ นามสกุล HN ของผู้ป่วยโรงพยาบาล
2. เขียนชื่อยาที่สงสัยด้วยชื่อ generic name (tradename®)และเขียนคำอ่านเป็นภาษาไทยไว้ด้วย
3. ระบุอาการไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้น (ADR) และผลการประเมินความสัมพันธ์
4. ลงชื่อเภสัชกร และวันที่ประเมินด้วยลายมือตัวบรรจง เย็บบัตรแพ้ยานี้ติดกับบัตรประจำตัวโรงพยาบาลของผู้ป่วย
5. อ่านชื่อตัวยาที่สงสัยว่าทำให้ผู้ป่วยแพ้/เกิด ADR ให้ผู้ป่วยทราบและให้พูดทบทวนชื่อยาซ้ำ
6. อธิบายความหมายของคำต่าง ๆ ที่เขียนในบัตร และคำแนะนำระวังการแพ้ยาในกลุ่มเดียวกันให้ผู้ป่วยทราบ
7. แนะนำให้ผู้ป่วยพกติดตัวเวลาเดินทางและแสดงบัตรให้เจ้าหน้าที่ แพทย์และเภสัชกรทราบทุกครั้งก่อนรับบริการ
8. ควรให้ญาติผู้ป่วยรับทราบด้วย

ระบบแพ้ยาโรงพยาบาลกุมภวาปี

แนวทางในการติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา งานบริการผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลกุมภวาปี

แนวทางในการติดตามอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา งานบริการผู้ป่วยนอนโรงพยาบาลกุมภวาปี

หมายเหตุ ในกรณีผู้ป่วยมีบัตรแพ้จากโรงพยาบาลอื่นให้เภสัชกรประจำแต่ละตึกทำ ADR1 บันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม HOS xp ติดสติ๊กเกอร์แพ้ยาและติดบันทึกการแพ้ยา (ADR4) ที่ OPD card ป้องกันการแพ้ยาซ้ำ

แนวทางการติดตาม ADR เชิงรุก โดย Tracer agent งานบริการผู้ป่วยนอนโรงพยาบาลกุมภวาปี

เภสัชกร screen พบ tracer agent อาจเป็น alerting order เช่น ระบุอาการผื่น ที่ progress note, มีคำสั่งหยุดใช้ยา, คำสั่งลดขนาดยา และคำสั่งเปลี่ยนยา antibiotic ก่อนครบ course ร่วมกับการสั่งใช้ Antihistamine, Corticosteroids, Adrenaline, Antidote โดยเภสัชกรจะต้องไปค้นหาปัญหาว่าเกิด ADR จากยาหรือไม่

แนบใบเอกสาร บันทึกการติดตาม ADR โดย tracer agent

เขียนใน Profile ว่าแนบเอกสารใบบันทึกการติดตาม ADR แล้ว

เภสัชกรที่รับผิดชอบบนหอผู้ป่วยทำการติดตาม case ต่อว่าเกิดจากการแพ้ยาหรือไม่

เมื่อคนไข้ D/C ให้สรุปข้อมูลในใบบันทึกการติดตาม ADR โดย Tracer agent และเก็บในลิ้นชัก ADR

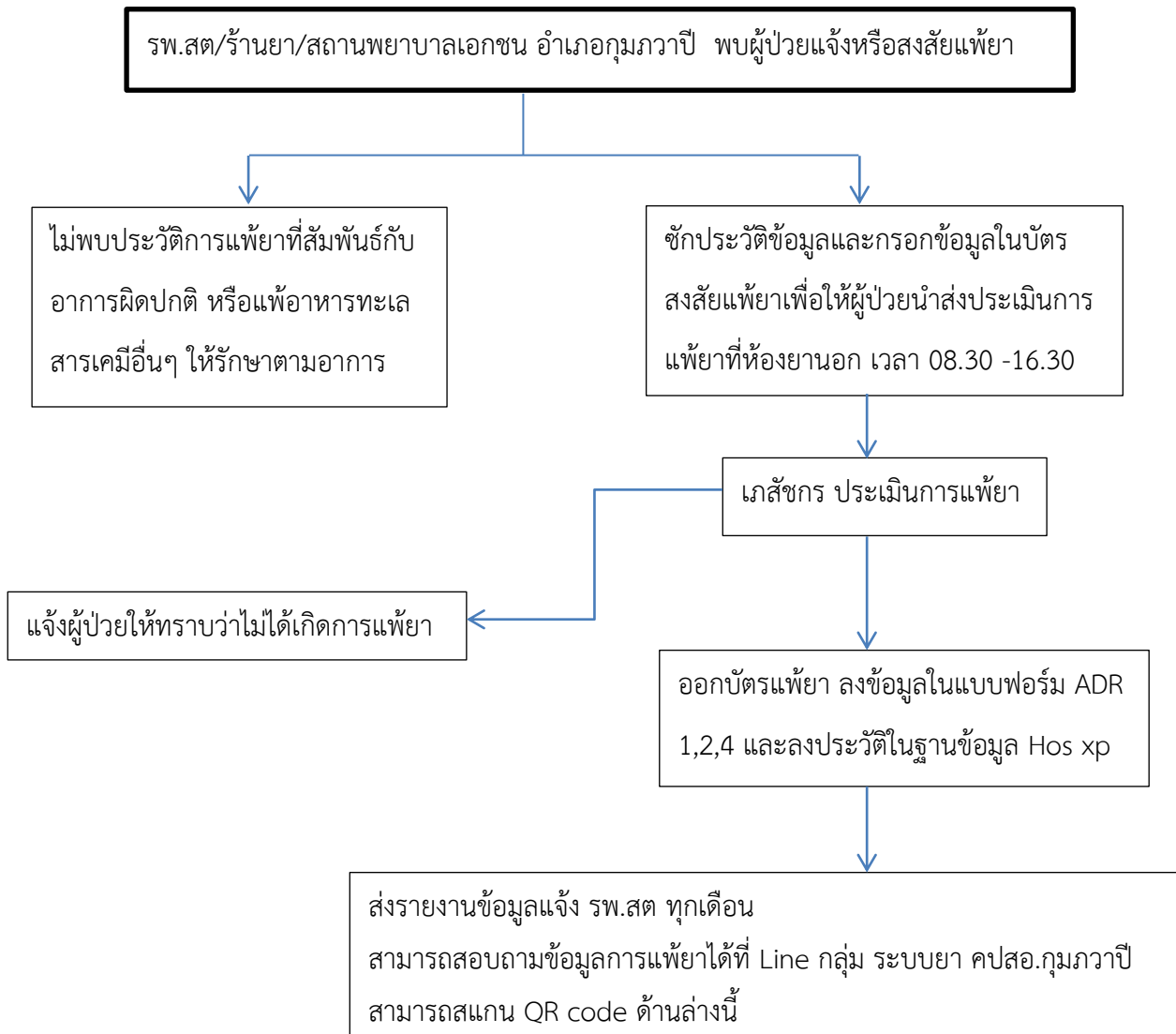
แนวทางการติดตาม ADR เชิงรุก โดย Tracer agent งานบริการผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลกุมภวาปี

เภสัชกร screen พบ tracer agent อาจเป็น alerting order เช่น ระบุอาการผื่น ที่ progress note, มีคำสั่งหยุดใช้ยา, คำสั่งลดขนาดยา และคำสั่งเปลี่ยนยา antibiotic ก่อนครบ course ร่วมกับการสั่งใช้ Antihistamine, Corticosteroids, Adrenaline, Antidote ให้แนบใบเอกสาร บันทึกการติดตาม ADR โดย tracer agent

เภสัชกรจ่ายยาชັกประวัติค้นหาปัญหาจากการใช้ยา พร้อมแยกเก็บเอกสารในช่องติดตามแพ้ยาเชิงรุก

แนวทางในการดำเนินงานระบบส่งต่อการประเมินแพ้ยาเครือข่าย รพ.สต/ร้านยา/สถานพยาบาลเอกชน
อำเภอกุมภวาปี

แนวทางการเฝ้าระวังการใช้ยาที่อาจทำให้เกิดการแพ้ยารุนแรงในผู้ป่วยรายใหม่

แนวทางปฏิบัติสำหรับเภสัชกร

ขณะจ่ายยาพบว่าผู้ป่วยได้รับยาที่อาจเกิดแพ้ยารุนแรง จำนวน 6 รายการ
 1.Allopurinol 2.Carbamazepine 3.Cotrimoxazole 4.Phenytoin
 5.Phenobarbital 6.Abacavir เป็นครั้งแรก ให้ปฏิบัติดังนี้

เภสัชกรลงชื่อผู้ป่วย ชื่อยา วันที่เริ่มใช้-วันสุดท้ายที่เฝ้าระวัง ลงในบัตรเฝ้าระวังแพ้ยารุนแรง พร้อมทั้งให้คำแนะนำถึงความจำเป็นในการเฝ้าระวังอาการแพ้ยารุนแรง ช่องทางการติดต่อ สอบถามพร้อมทั้งมอบบัตรเฝ้าระวังแพ้ยารุนแรงแก่ผู้ป่วย พร้อมขอเบอร์โทรศัพท์ผู้ป่วยด้วย

โรงพยาบาลกุมภวาปี
KUMPAWAPI HOSPITAL
www.kumpawaphospital.go.th

บัตรเฝ้าระวัง อาการไม่พึงประสงค์รุนแรงจากยา

ชื่อ-สกุลผู้ป่วย.....
 เมื่อมีการสั่งใช้ยา.....ที่มีความจำเป็นในการใช้รักษาโรค
 ของท่านเพื่อความปลอดภัย โปรดสังเกตอาการ ที่สงสัยแพ้ยาดังกล่าว
 หลังจากรับประทานยาไป 1-3 เดือน หากมีอาการที่สงสัยแพ้ยาให้รีบแจ้ง
 เภสัชกร โทร_0632026622 และนำซองยาพร้อมบัตรนี้ไปพบแพทย์และ
 เภสัชกรที่โรงพยาบาลกุมภวาปี **ด่วน !!!**
 วันที่เริ่มใช้ยา.....
 วันที่สิ้นสุดการติดตาม.....

**อาการบ่งบอกว่ท่าน
อาจแพ้ยา**

- ✓ มีผื่น ปวดเมื่อย เจ็บคอ คล้ายอาการไข้หวัด
- ห้ามใช้ยาการที่มีอยู่เดิม ร่วมกัน
- ✓ มีผื่น คันบวม หรือจุดแดงบริเวณผิวหนัง
- ✓ มีลมหายใจหรือแสบในปาก / ชู / จุก / คัน / อวิยะเพศ
- ✓ เจ็บตา หนังตาบวม แดง เยื่อตาอักเสบ

โดยอาการแพ้มักพบหลังจากใช้ยาประมาณ 1-2 สัปดาห์ หรือยบางตัวอาจพบหลังใช้ยานาน 3 เดือน

ลงข้อมูลการติดตามการใช้ยาในระบบ Hos-xp นาน 6

ลำดับ	วันที่บันทึก	ผู้บันทึก	ข้อความ	หมดอายุ	วันที่หมดอายุ	แก้ไขได้
1	30/03/2567 9:01:19	panda	ติดตามเฝ้าระวังแพ้ยารุนแรง ผู้ป่วยใช้ยา Allopurinol ติดตามตั้งแต่ 7/3/63-7/6/67	Y	07/06/2567	Y

เภสัชกรรับผิดชอบ โทรติดตาม/ค้นประวัติข้อมูล 2 รอบ คือ 2 สัปดาห์ และ 3 เดือน เฝ้าระวังแพ้ยาแจ้งเตือนในระบบ Hos-xp จนครบ 6 เดือน

